

Генезис поняття «інфраструктура ринку споживчих товарів»

У статті досліджено формування поняття інфраструктури ринку споживчих товарів, розкрито його зміст залежно від етапу розвитку економічної думки, визначено особливості розвитку інфраструктури ринку споживчих товарів, сформульовано комплексне поняття інфраструктури ринку споживчих товарів, що містить повну систему аспектів в їх сучасних проявах.

В статье исследовано формирование понятия инфраструктуры рынка потребительских товаров, раскрыто его содержание в зависимости от этапа развития экономической мысли, определены особенности развития инфраструктуры рынка потребительских товаров, сформулировано комплексное понятие инфраструктуры рынка потребительских товаров, которое содержит полную систему аспектов в их современных проявлениях.

In the article investigational forming of concept of infrastructure of market of consumer goods, his maintenance is exposed depending on the stage of development of economic idea, the features of development of infrastructure of market of consumer goods are certain, the complex concept of infrastructure of market of consumer goods is formulated that contains the complete system of aspects in their modern displays.

Постановка проблеми. Забезпечення споживачів якісною продукцією за належними ціанами є одним із завдань держави для належного існування та розвитку суспільства. Для виконання відповідної функції необхідна тісна співпраця державного та приватного секторів економіки країни.

При нормальному функціонуванні економіки передбачається створення товарів та їх доведення до споживачів, що потребує організації сфери обігу товарів. Тому ефективне функціонування сучасного ринку безпосередньо залежить від постійно відтворюваного ринкового середовища, важливим елементом якого є його інфраструктура, яка складається з таких інституціональних структур, яким властиве оптимальне поєднання гнучкості, адаптивності та продуктивності. В економіці України проблема збалансованості попиту й пропозиції, споживчого ринку в цілому породжується диспропорціями відповідних підрозділів суспільного виробництва та недосконалістю системи організації ринку.

Для визначення проблемних питань та напрямів їх вирішення необхідно окреслити предметну сферу дослідження та подальшого регулювання. В нашому випадку мова йде про інфраструктуру товарного ринку, зокрема інфраструктуру ринку споживчих товарів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемі розвитку інфраструктури ринку споживчих товарів

присвячено наукові роботи О.М. Азарян [1], В.Д. Лагутіна [5], Л.О. Лігоненко [6], О.В. Прокопенко [7], А.А. Ткача [8] та інших, окремі аспекти функціонування інфраструктури ринку споживчих товарів в Україні розглядаються такими науковцями, як Т.М. Попович, А.Т. Путінова, В.П. Федько [9], та інші. Однак висвітлення все ж таки часто проводиться в контексті дослідження інших процесів на ринку споживчих товарів, відтак відповідне питання розглядається без достатньої теоретико-методологічної бази, а відтак відсутній системний підхід. Тому дослідження зазначеного питання можна і необхідно розширювати.

Метою статті є визначення поняття інфраструктура ринку та інфраструктури ринку споживчих товарів для розуміння генезису відповідних понять та можливості подальшого визначення предметної області дослідження для окреслення кола проблемних питань у забезпеченні населення споживчими товарами та шляхів їх вирішення, а також подальшого регулювання відповідної сфери на державному рівні та рівні місцевих громад.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що ринок споживчих товарів і послуг – один із найважливіших компонентів товарного ринку. Економіка передбачає створення товарів та їх доведення до споживачів, що потребує організації сфери обігу товарів. Відтак, найважливішою умовою успішного функціонування товарного ринку є формування і розвиток його інфраструктури, що забезпечує процес просування товарів від виробників до споживачів.

Термін «інфраструктура» (від лат. *infra* – підстава, фундамент і *structura* – будова, взаєморозташування, устрій) вперше був застосований у 40-х роках ХХ ст. у дослідженнях західних економістів [9].

При розгляді поняття ринкової інфраструктури можна погодитися з економістом А.А. Ткачом, який вважає що формування інфраструктури в економічній теорії потрібно розглядати в контексті сучасних уявлень про її системну роль у розвитку економіки в цілому [8].

Функціонування будь-якого ринку перебуває у прямій залежності від стану його інфраструктури – сукупності підсистем, служб, підприємств, допоміжних ланок і установ, які опосередковують, прискорюють та полегшують укладання і виконання ринкових угод. Іншими словами, ринкова інфраструктура – це система каналів зв'язку, через які переміщуються матеріальні, людські і фінансові ресурси, відбувається їхній розподіл в економіці. Інфраструктура становить основу, фундамент економічної системи, є її внутрішньою структурою, що забезпечує цілісність та дієздатність.

На різних етапах розвитку економічної науки термін інфраструктура ринку мав досить широкий спектр значень,

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

який розширювався та розповсюджувався на різні сфери життя суспільства, в залежності від реалій того або іншого періоду, та у кожний «період» мав свої особливості та підходи до вивчення відповідного поняття. Пропонуємо розглянути визначення різних науковців в залежності від стадії розвитку економічної науки. На сьогодні існують різні визначення категорії ринкова інфраструктура, інфраструктура ринку, інфраструктура товарного ринку та інфраструктура ринку споживчих товарів (див. табл.).

Ринкову інфраструктуру можна розглядати як сукупність інституцій та засобів, що організаційно та матеріально за-

безпечують основні ринкові процеси – пошук один одного продавцями і покупцями, рух товару, обмін товарів на гроші, а також господарсько-економічну та фінансову діяльність ринкових структур [5].

Загалом слід зазначити, що на рівні визначення понять необхідно розрізняти ринкову інфраструктуру, інфраструктуру ринку, інфраструктуру товарного ринку та інфраструктуру ринку споживчих товарів.

Під ринковою інфраструктурою в основному розуміють інфраструктуру, що відповідає певному типу економічної системи, а саме ринковому. Відтак, відповідне поняття є до-

Визначення суті категорії інфраструктура ринку в економічній теорії

№	Прізвище вченого, термін	Визначення	Джерело публікації
1.	Р. Іохімсен Ринкова інфраструктура	Сума матеріальних, інституційних і персональних умов і закладів, що надаються в розпорядження економічних одиниць і створюють умови для повної інтеграції й забезпечення максимально можливого рівня розвитку господарської діяльності	Jochimser R. Theorie der Infrastruktur. – Tubungen, 1966. – 256 s.
2.	В.Н. Лівшиц Інфраструктура ринкового господарства	Взаємопов'язана система організацій, які обслуговують потоки товарів, послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили і пересуваються під впливом ринкових стимулів	Лившиц В.Н. Системный анализ эффективности капитальных вложений в развитие и функционирование производственной инфраструктуры. – М.: АН СССР, 1980. – С. 183
3.	А. Гриценко В. Соболев Інфраструктура ринку	Сукупність елементів, які забезпечують безперерйне функціонування взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів цієї системи	Гриценко А. Соболев В. Ринкова інфраструктура: суть функції, будова // Економіка України. – 1998. – №4. – С. 49
4.	Л.І. Абалкіна Інфраструктура ринку	Сукупність суб'єктів матеріального, технологічного, організаційного, інформаційного, фінансового і правового характеру, що забезпечують безперерйність відтворювального процесу при реалізації товарів і послуг на основі цін які досягаються на ринку рівновагою платоспроможного попиту та пропозиції	Экономическая энциклопедия / Ин-т экон. РАН; гл. ред. Л.И. Абалкіна. – М.: Экономика, 1999. – С. 258 (1055)
5.	В.О. Масляк Ринкова інфраструктура	Складна динамічна система, що взаємодіє з конкурентним середовищем, що її оточує, за допомогою зовнішніх зв'язків, які характеризують як вплив цього середовища на систему так і дію системи на нього	Масляк О.В. Ринкова інфраструктура та її вплив на економічне зростання виробництва: Автореф. дис. к.е.н. – Львів, 2002. – С. 16
6.	О.В. Прокопенко В.Ю. Школа О.О. Дегтяренко Інфраструктура товарного ринку	Система державних, приватних і громадських інститутів (організацій і установ) і технічних засобів, що обслуговують інтереси суб'єктів ринкових відносин, забезпечують їх ефективну взаємодію Сукупність інститутів, що забезпечують обертання різноманітних товарів, тобто систему підприємств і організацій, які забезпечують рух товарів та послуг Комплекс видів діяльності у сфері обігу відповідних груп підприємств, організацій, установ, завдання яких зводиться до раціоналізації руху товарів, ринкового регулювання товарно-грошового обігу, тобто діяльності, щодо удосконалення ринкового процесу та оптимізації господарських зв'язків Сукупність організацій, установ, посередників, діяльність яких покликана прискорювати просування товарів і послуг на різноманітних ринках	Прокопенко О.В., Школа В.Ю., Дегтяренко О.О. Інфраструктура товарного ринку. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 17–18 (296)
7.	О.О. Шубіна Інфраструктура ринку	Сукупність галузей, що сприяє нормальному функціонуванню матеріального виробництва	Інфраструктура товарного ринку: теоретичні засади. – К.: Знання, 2009. – С. 7 (всього 379)
8.	А.А. Ткач Ринкова інфраструктура	Сукупність особливих інституцій, що надають спеціалізовані послуги господарюючим суб'єктам з метою створення для них нормальних умов функціонування і підвищення ефективності ринкової економіки в цілому	Ткач А.А. Інституційні основи ринкової інфраструктури: Монографія / НАН України. Об'єднаний інститут економіки. – К., 2005. – С. (295)

силь широким і характеризує систему організації взаємозв'язків у економічній системі та певний тип і систему інституційних суб'єктів господарства.

Поняття «інфраструктура ринку» характеризує певну сферу, що включає систему суб'єктів, технічних засобів та каналів зв'язку, що забезпечують ефективну взаємодію в економічному та правовому середовищі на певному ринку (наприклад, ринку кольорових металів, ринку дорогоцінного каміння тощо).

Поняття «інфраструктура товарного ринку» характеризує систему суб'єктів та каналів зв'язку, що забезпечує здійснення товарно-грошових операцій, та доведення вироблених товарів до кінцевого споживача.

Різниця між поняттями «інфраструктура ринку споживчих товарів» та «інфраструктура товарного ринку» походить в основному зі сфери обслуговування (забезпечення діяльності) інфраструктурою того чи іншого об'єкта. Відтак до інфраструктури ринку споживчих товарів можна лише опосередковано віднести такі складові, як розподільчі та складські бази виробничих підприємств (металургійної, хімічної галузей, деревозаготівля та інше), що обслуговують сферу виробництва засобів виробництва (машинобудування, промислові виробництва, деревообробка тощо).

Різностороннє застосування терміна «інфраструктура ринку» сприяє формуванню низки концептуальних підходів до її аналізу і створює можливість для характеристики інституціонального і структурного взаємозв'язку елементів ринкової інфраструктури і різних економічних системах (рис. 1). Залежно від підходу до аналізу інфраструктури її можливо розглядати виходячи з різних підходів до її сутності.

Зважаючи на різносторонність та широту терміну, пропонуємо під інфраструктурою ринку споживчих товарів пропонуємо розуміти систему державних, приватних і громадських інститутів (організацій і установ), технічних засобів та каналів зв'язку, що обслуговують інтереси суб'єктів економічних відносин, забезпечують їхню ефективну взаємодію в економічному, правовому та соціопсихічному середовищі та регулюють рух товарно-грошових потоків.

Важливим є обґрунтування функцій які виконує інфраструктура ринку. Ряд науковців ділять основні функції інфра-

структури на дві групи – загального призначення зазвичай зводиться до виконання тієї чи іншої функції у складі ринкової інфраструктури, а й передбачає також участь у реалізації інших завдань і цілей, особливо коли враховувати, що багато з цих компонентів належать державі і використовуються не тільки у бізнесі з комерційними цілями. Такі інститути орієнтовані на переважну взаємодію або з товарними, або з грошовими потоками [3]. Основне призначення інститутів інфраструктури є обслуговування взаємовідносин виробників товарів та їх безпосередніх споживачів, забезпечення їх гармонійної взаємодії, що можливо тільки при єдиному розвитку всіх її складових. Формування кожної із складових інфраструктури товарного ринку – необхідна, але не достатня умова виконання властивих їй функцій.

Інфраструктура внутрішнього ринку повинна створювати умови для підтримки необхідної збалансованості попиту та пропозиції, прискорення обороту капіталу, зниження витрат обігу, скорочення часу реалізації товарів, формування ефективного конкурентного середовища та захист інтересів всіх суб'єктів ринкових відносин [5].

При дослідженні складу інфраструктури ринку А.А. Гриценко та В.М. Соболев виділяють загальні та спеціальні інфраструктурні інститути, що включають інформаційну мережу, комунікаційні інституції (Інтернет, ЗМІ, інформаційний та рекламний бізнес тощо), законодавче забезпечення функціонування ринкового господарства та певний рівень ринкового мислення та сприйняття реалій населенням [2]. О.В. Прокопенко інфраструктуру товарного ринку поділяє на два рівні локальний та національний; та виділяє три підсистеми: організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково дослідну [7]. У літературі наводять також і інші класифікації елементів ринкової інфраструктури.

Слід зазначити, що до складових інфраструктури ринку споживчих товарів можна віднести будь який елемент економічної системи, бо майже кожний з них прямо або опосередковано пов'язаний з торгівлею, однак пропонуємо при розгляді даної теми враховувати і ступіть впливу елементів інфраструктури на ринок споживчих товарів та відношення до нього.

Пропонуємо виділити чотири основні складові інфраструктури в залежності від функціонального призначення та

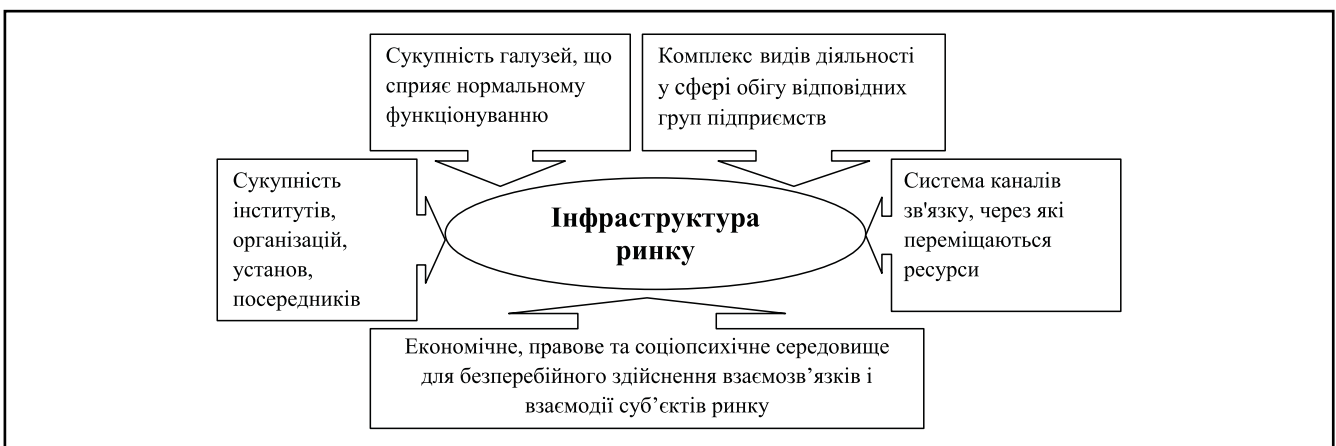

Рисунок 1. Різноманіття підходів до визначення терміна «інфраструктура ринку»

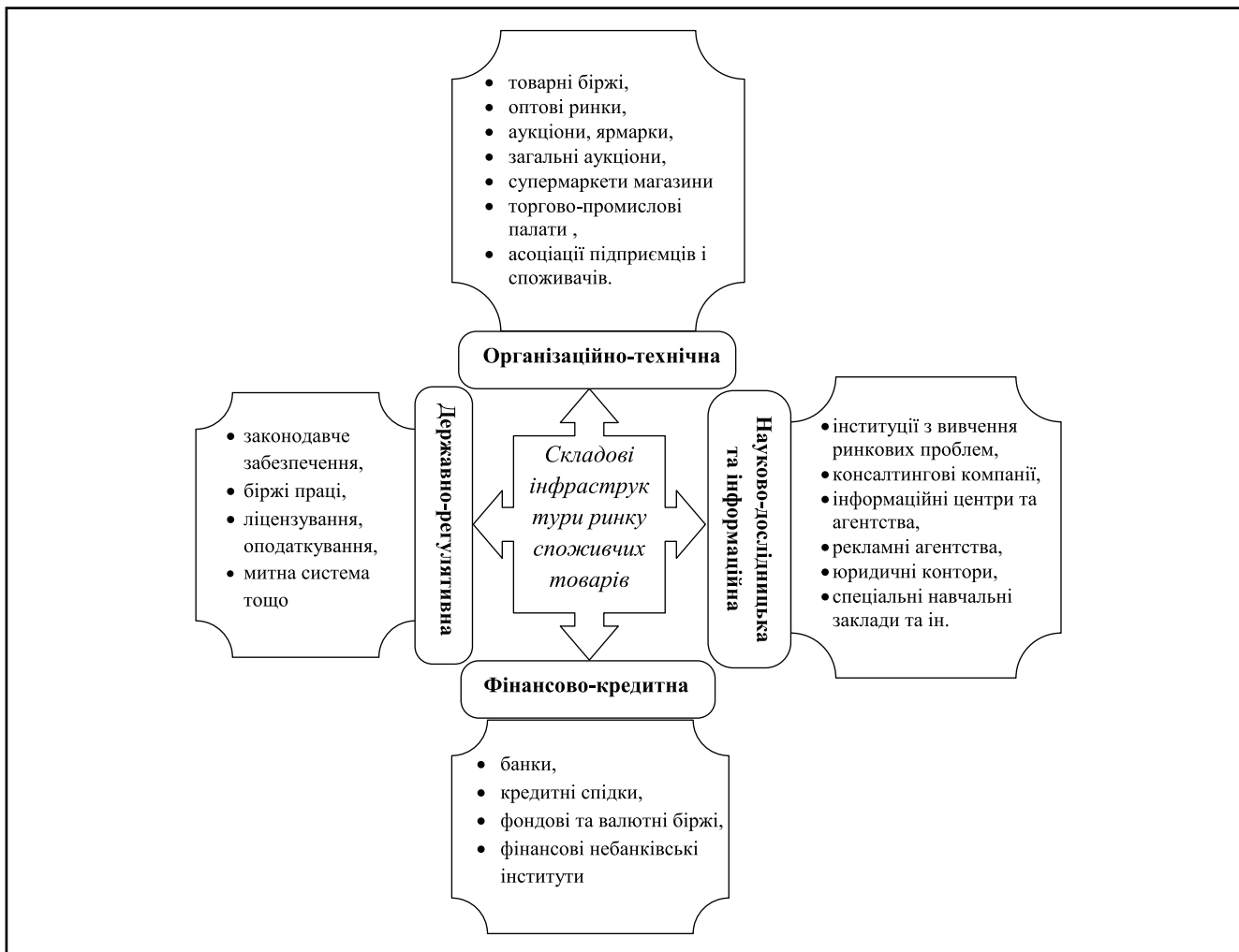

Рисунок 2. Складові інфраструктури ринку споживчих товарів

ролі у розвитку ринку споживчих товарів (рис. 2): організаційно-технічну, фінансово-кредитну, державно-регулятивну та науково-дослідницьку та інформаційне забезпечення.

До організаційно-технічної складової інфраструктури ринку споживчих товарів належать товарні біржі й аукціони, торгові дома, об'єкти роздрібною торгівлі, торгові палати, брокерські компанії, інформаційні центри та ярмарки, сервісні центри, різного роду асоціації підприємців і споживачів, транспортні комунікації і засоби оперативного зв'язку.

Фінансово-кредитну складову інфраструктури ринку споживчих товарів утворюють банки, фондові й валютні біржі, страхові та інвестиційні компанії, фонди профспілок та інших громадських організацій. Фінансові організації сприяють функціонуванню товарного ринку та реалізації його потенційних комерційно-господарських можливостей за допомогою перерозподілу фінансово-кредитних потоків. До них належать кредитна система, комерційні банки, емісійна система та емісійні банки.

До державно-регулятивної підсистеми інфраструктури ринку споживчих товарів належать такі елементи як нормативне (законодавче) забезпечення діяльності суб'єктів ринку, сукупність суб'єктів (інститутів) що покликані забезпечити

діяльність ринку споживчих товарів в Україні, до них відносять центральні органи виконавчої влади, а саме департамент внутрішньої торгівлі та побутових послуг міністерства економіки та його структурні підрозділи, Державна інспекція по контролю за цінами і стандартами; Антимонопольний комітет, арбітражні суди, нотаріальні контори, а також місцеві органи виконавчої влади та самоврядування.

Науково-дослідницька та інформаційна складова інфраструктури ринку включає в себе наукові інститути з вивчення ринкових проблем, інформаційно-консультативні фірми, аудиторські організації, консалтингові компанії, спеціальні навчальні заклади, правові консультаційні центри, адвокатські контори.

На нашу думку, наведені переліки елементів інфраструктури ринку споживчих товарів не можуть вважатися вичерпними, бо, як було зазначено вище, будь-який елемент економічної системи прямо або опосередковано пов'язаний з торгівлею та ринком споживчих товарів зокрема.

Висновки і перспективи подальших розвідок

1. Інфраструктура ринку споживчих товарів – це система державних, приватних і громадських інститутів (організацій і

установ), технічних засобів та каналів зв'язку, що обслуговують інтереси суб'єктів ринкових відносин, забезпечують їхню ефективну взаємодію в економічному, правовому та соціально-психічному середовищі та регулюють рух товарно-грошових потоків.

2. Принциповою різницею між поняттями інфраструктура ринку споживчих товарів та інфраструктура товарного ринку є в основному об'єкт, забезпечення діяльності якого опікується інфраструктура. Відтак до інфраструктури ринку споживчих товарів можна лише опосередковано віднести такі складові, як розподільчі та складські бази виробничих підприємств, що обслуговують сферу виробництва засобів виробництва тощо.

3. Інфраструктура ринку споживчих товарів – це одна з фундаментальних рис ринкової економіки, ознака мобільності матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Вона дозволяє ефективно розв'язувати тимчасові проблеми дефіциту товарів, а головне, не дає укорінитися цим проблемам. Для нормального функціонування і забезпечення дієздатності інфраструктури ринку споживчих товарів, її елементам має бути властиве оптимальне поєднання гнучкості, адаптивності та продуктивності.

4. До елементів інфраструктури ринку споживчих товарів необхідно віднести чотири основні складові в залежності від функціонального призначення та ролі у розвитку ринку споживчих товарів: організаційно-технічну, фінансово-кредитну, державно-регулятивну та науково-дослідну та інформаційне забезпечення.

5. До складових інфраструктури ринку споживчих товарів можна віднести будь який елемент економічної системи, бо

майже кожний з них прямо або опосередковано пов'язаний із торгівлею, однак при дослідженні необхідно враховувати ступіть впливу елементів інфраструктури на ринок споживчих товарів.

Література

1. Азарян О.М. Аналіз розвитку споживчого ринку України в сучасних умовах // Вісн. ДонДУЕТ. – 2006. – №3. – С. 126.
2. Гриценко А. Соболев В. Ринкова інфраструктура: суть, функції, будова // Економіка України. – 1998. – №4. – С. 49–52.
3. Економічна політика і середньостроковий прогноз розвитку економіки України // Економіка і прогнозування. – 2001. – №1. – С. 5–33.
4. Концепція аналізу та вдосконалення розвитку внутрішнього ринку товарів і послуг / Кабінет Міністрів України. Наказ від 25.05.99 р., №27–38/145 // [http // www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
5. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку та регулювання: Монографія. – К.: Київ нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 168.
6. Лігоненко Л.О. Роздрібна торгівля України у дзеркалі світових тенденцій розвитку галузі // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2005. – №6. – С. 12–22.
7. Прокопенко О.В. Школа В.Ю. Дегтяренко О.О. Інфраструктура товарного ринку. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 18–19 (296).
8. Ткач А.А. Інституційні основи ринкової інфраструктури: Монографія / НАН України. Об'єднаний інститут економіки. – К., 2005. – С. 10 (295).
9. Федько В.П., Федько Н.Г. Інфраструктура товарного ринку. – Ростов н/Д, 2000. – С. 8 (512).

Л.А. СИБИРКА,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Трансформація банківської системи України в контексті світової фінансової кризи

У статті досліджуються причини та наслідки кризи в банківській системі України під впливом світової фінансової кризи. Основна увага приділена напрямкам трансформації банківської системи України з урахуванням національних особливостей та ефективного міжнародного досвіду.

В статье исследуются причины и последствия кризиса в банковской системе Украины под влиянием мирового финансового кризиса. Основное внимание уделено направлениям трансформации банковской системы Украины с учетом национальных особенностей и эффективного международного опыта.

This article researches the causes and consequences of the Ukrainian banking system under the influence of the global financial crisis. The main attention is devoted to the

directions of the Ukrainian banking system's transformation subject to the national peculiarities and effective international experience.

Постановка проблеми. Сучасна світова фінансова криза вплинула не лише на показники соціально-економічного розвитку практично всіх країн світу; вона кардинально видозмінила парадигму світового устрою та концепції регулювання економіки на національному, регіональному (рівень інтеграційних утворень) та глобальному рівнях. Період свавілля магнатів спекулятивного фінансового капіталу фактично завершується, на зміну йому приходять більш зважені змішана система регулювання з підвищенням (вірніше, поверненням) ролі національних держав як активного учасника соціально-економічних процесів.